



Staatsbosbeheer vindt vrijwilligers onmisbaar.

“Tot voor kort hadden we de neiging op elke plek vele functies te willen combineren. Gevolg was dat de afzonderlijke functie ‘in de mix’ maar beperkt tot hun recht kwam en beheerders lastige afwegingen moesten maken. In de nieuwe strategie gaan we het palet vanuit een landelijke samenhang daar invullen waar ze het best tot hun recht komen.”

Groeiende toekomst van Staatsbosbeheer

Een integrale visie van Staatsbosbeheer op het beheer van de bossen is er lange tijd niet geweest. Er verschenen documenten over het beheer, over andere losse onderdelen maar nooit een integrale visie op alle onderdelen die met het bos te maken hebben. De bosvisie van Staatsbosbeheer “Groeiende toekomst” heeft wel die ambitie.

— Geert van Duinhoven en Pieter Schmidt (redactie)

> Het is een verleidelijke gedachte om de recente bosvisie van Staatsbosbeheer te plaatsen in het kader van bezuinigingen en de noodzaak om de eigen broek op te houden. De bosvisie rept immers over meer nadruk op beheer en oogst en dus geld verdienen. Toch zijn de financiën van Staatsbosbeheer allermindst de aanleiding voor de visie, benadrukken Harrie Hekhuis (hoofd afdeling Beheer & Productie) en Sander Wijdevan (landelijk bosadviseur). De noodzaak voor een visie ligt volgens hen veel meer in het functioneren van de bossen en het kunnen beantwoorden van de maatschappelijke en de huidige en toekomstige marktvraag. Het Nederlandse bos bevindt zich volgens de twee opstellers op een kruispunt:

de honderd jaar geleden aangeplante, uniforme grove dennenbossen op de zandgronden zijn toe aan een verdere ontwikkeling. Maar dat geldt ook voor de recreatiebossen in de Randstad die enkele decennia geleden op de klei zijn aangelegd. Het zijn inmiddels bossen waar ingrepen nodig zijn met het oog op de toekomst. Hekhuis: “Wij waren dus al bezig met de eerste stappen voor deze visie toen het tijdperk Bleeker en bezuinigingen aanbrak. We zagen al langer dat de bossen in een fase zitten dat er iets moest gebeuren met het oog op de toekomst. Wil je in de verre toekomst ook nog uit het bos kunnen oogsten, moeten we een flink deel van de bossen nu echt actiever gaan sturen in de gewenste

“Voor de toekomst van een flink deel van het Nederlandse bos staan we nu op een kruispunt. ... Vele natuurbossen, bijvoorbeeld de berkenbroekbossen, eiken-haagbeukenbossen en hardhoutooibossen, ontwikkelen zich volgens de Natura 2000-beoordeling matig of zeer ongunstig. Dan zijn er nog de bossen in de Flevopolder en de ruilverkavelingsbosjes uit de jaren zeventig en tachtig, die ook toe zijn aan stevige keuzes in het bosbeheer. Hoe gaan we verder met deze bosgebieden? Er is veel vakmanschap nodig om ze verder te ontwikkelen en van betekenis te laten zijn voor de Nederlandse samenleving.”

ontwikkeling. Maar tegelijkertijd worden de andere functies van het bos steeds belangrijker: mensen waarderen het bos en komen er graag, de belevingsfunctie van bossen is in Nederland natuurlijk erg belangrijk. We moeten dus de recreatiemogelijkheden op peil houden. Daarnaast zie je dat er vraag is naar biomassa om als Nederland te kunnen voldoen aan de energiedoelstellingen en in de toekomst ook producten als bioplastics. En tegelijkertijd hebben we in het bos te maken met natuurbeleid zoals PAS en Natura 2000. Al die vraagstukken komen samen in dat relatief kleine beetje bos dat we in Nederland hebben. Onze visie gaat over hoe we dat integraal kunnen aanpakken.”

Maar was zo'n visie dan niet altijd al nodig? Wijdeven: “Sinds het Natuurbeleidsplan van 1990 hebben we uiteraard veel gewerkt aan de EHS, aan natuurontwikkeling, aan de uitbreiding van natuurgebieden en aan natuurtypen als schraal-graslanden, heide en stuifzanden. Dat was hard nodig, daar hebben we veel werk verzet, en hebben we veel bereikt. Maar nu is het tijd om onze aandacht meer op het bos te richten omdat het een cruciaal stadium heeft bereikt en omdat er, zoals gezegd, zo veel maatschappelijke functies gecombineerd moeten worden.”

Kiezen

Staatsbosbeheer heeft samen met een externe bosbeheercommissie de bosvisie opgesteld en daarbij vier zogenaamde ‘resultaatgebieden’ benoemd waar ze aan wil werken. Ten eerste wil ze het ‘kenmerkende groene erfgoed’ beter gaan beschermen. Dat zijn de bossen die vanwege natuurwaarden of cultuurhistorische waarden beschermd moeten worden. Daarnaast wil Staatsbosbeheer nog meer rekening houden met de wensen van bezoekers, bedrijven en vrijwilligers. Ze hoopt daarmee ook de betrokkenheid van deze groepen bij bos en natuur en beheer ervan te vergroten. Een derde gebied is dat van het duurzaam benutten. Bos is er voor mensen en voor natuur maar een ‘veerkrachtig bos’ kan ook heel veel duurzame producten opleveren. Via hout en biomassaproductie wil Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer gaat (weer) investeren in vakmanschap in de bosbouw.



het financiële rendement van het bosbeheer vergroten. En tenslotte gaat Staatsbosbeheer investeren in vakmanschap: meer scholing voor de eigen medewerkers, maar ook meer samenwerking met het onderwijs en onderzoek.

Prachtig natuurlijk om aan deze doelen te werken, maar kan dat dan allemaal tegelijk? Wijdeven: “Essentieel in de visie is dat we scherper gaan kiezen. De afgelopen jaren hebben we te veel geprobeerd om alles overal optimaal te doen: overal én houtoogst én recreatie én natuur én cultuurhistorie. Dat gaan we verlaten. We zullen meer gaan afwegen wat we ter plekke wel en wat we niet gaan doen. Ongeveer een derde van onze bossen zullen we aanwijzen als natuurbos of cultuurhistorisch bos. Dit noemen we de Boscollectie en hier staan beschermen en natuur voorop.

“Een landelijke boscollectie beschermt niet alleen een representatieve doorsnede van de kenmerkende Nederlandse natuur in bossen. Ze laat ook zien wat Nederland te bieden heeft en maakt het mogelijk te kiezen wat we waar gaan beschermen en op welke soorten we ons in deze ecosystemen dienen te richten. We gaan nadrukkelijk de verhalen vertellen die horen bij de bossen in de collectie.”

Deze Boscollectie willen we overigens uiteindelijk samen met andere beheerders verder uitwerken. Wat zijn bijvoorbeeld de beste voorbeelden van goed ontwikkelde broekbossen of duinbossen? Hoe goed functioneren deze bossen landschapsecologisch gezien in het natuurnetwerk? Het gaat er om dat we op nationale schaal samen alle belangrijke bostypen- en gebieden definiëren en vervolgens goed beheren en beschermen.”

“In de multifunctionele bossen, gaan we accenten aanbrengen in bossen waar meer de nadruk op houtproductie ligt, op recreatie, cultuurhistorie of natuur (bijvoorbeeld de oudbos-delen). Niet alles kan overal tegelijk goed uit de verf komen. We willen nu echt voor kwaliteit kiezen want in het verleden zijn de verschillende kwaliteiten in dit soort multifunctionele bossen onvoldoende tot uiting gekomen. Dit is niet compleet anders dan geïntegreerd bosbeheer, waarbij we echter van plek tot plek wel duidelijk meer accenten willen aanbrengen.”

Trots op hout

Misschien wel een van de meest opvallende onderwerpen in de visie is de aandacht voor productie. Dit vraagstuk is heel urgent, vindt Hekhuis: “In de biobased economie neemt de vraag naar hout en houtproducten toe en tegelijkertijd neemt de productie in de toekomst af als we niets doen. Dat blijkt uit onze eigen bosinventarisaties, maar bijvoorbeeld ook uit de 6^e bosstatistiek voor het Nederlandse bos. Bossen zijn als een mammoettanker: Als we over enige tijd ergens anders willen uitkomen, moeten we op tijd bijsturen.” “Het is onze ambitie er voor te zorgen dat de



foto Hans van den Bos, Bosbeeld

Natuur- en cultuurhistorisch waardevolle bossen gaat Staatsbosbeheer beter beschermen, zoals dit landgoedbos op Slangenburg.

bossen ook over enkele decennia en generaties nog op een duurzame wijze kwalitatief goed hout kunnen produceren. Hout groeit er altijd wel, maar als we ook zaaghout willen blijven produceren, zullen we echt iets moeten gaan doen in het bosbeheer. Alleen doordunnen is niet voldoende.

De afgelopen jaren oogsten we iets meer dan 300.000 kubieke meter hout per jaar uit het bos. We zullen alle hens aan dek moeten hebben om dat te kunnen blijven halen de komende jaren. Op den duur hebben we de ambitie door met een andere boomsoortenkeuze, actief bosbeheer en bosuitbreiding te groeien naar een volume van 350.000 m³."

"De afgelopen jaren hebben we de oogstvolumes mede kunnen realiseren omdat we veel naaldbossen hebben omgevormd en daar is veel bij vrijgekomen. Dat houdt een beetje op. We gaan nu ook actiever beheren in de vele kleinere bossen in het agrarisch gebied maar het spreekt voor zich dat het arbeidsintensiever is om daar te oogsten dan in een grote Drentse boswachterij. Ook de vele kleinere bossen zijn toe aan een bewuster bosbeheer, denk aan de vele ruilverkavelingsbossen die in de afgelopen decennia zijn aangelegd. Ook in de relatief jonge Randstadbossen en Polderbossen kunnen we inmiddels gaan oogsten maar dat heeft ook weer zo zijn eigen dynamiek met veel betrokken burgers en intensieve recreatie. Maar

ook hier zullen we het gesprek met de omgeving aan gaan: wij kiezen voor een mooi bos, maar ook voor een mooi en duurzaam houtproduct. Daar mogen we trots op zijn en die trots mogen we best wel meer uitdragen."

Zelf bleszen

Opvallend in de visie is de nadrukkelijke aandacht voor vakmanschap. De afgelopen twee jaar is Staatsbosbeheer al begonnen om samen met de AVIH en de Bosgroepen voor alle beheerders trainingen te verzorgen. De eerste was een opfriscursus over bosbeheer, het afstoffen van de basisvragen en basisbegrippen: hoe werkt een bos, wanneer grijp je in en waarom en hoe? Een tweede stap – komende jaren zullen alle beheerders de cursus gaan volgen – is het bleszen.

"We kiezen (in multifunctionele bossen) voor kleinschalig en duurzaam bosbeheer dat gemengde structuurrijke, robuuste bossen oplevert die passen bij de betreffende groeiplaats. Dit is niet heel anders dan geïntegreerd bosbeheer, waarbij we echter van plek tot plek wel meer accenten willen aanbrengen."

foto Hans van den Bos, Bosbeeld



Hekhuis: “We willen het blesen een impuls geven en weer zoveel mogelijk zelf gaan doen omdat we dat de kern vinden van duurzaam bosbeheer. We richten er samen met andere partijen een aantal blesoefenbossen (Marteloscopien) voor in waar we alle bomen gemeten hebben en waar je via computerprogramma's ter plekke direct kunt zien wat het effect zou zijn van jouw bleswerk op groei, menging, houtwaarde, etc. En in 2017 en 2018 zullen alle mensen vervolgens een cursus bosverjonging en bosverzorging krijgen. Er zullen thema- en velddagen georganiseerd worden over diverse onderwerpen zoals de verschillende natuurbossen, participatie in het bosbeheer etc. Ook voor niet-bosbeheerders gaan we dagen organiseren over bos en bosbeheer. Uiteindelijk hebben we in die paar jaar dan de kennis weer op niveau. Een andere slag die we moeten maken is zorgen voor voldoende beheer capaciteit voor het bosbeheer, zodat we actief buiten met het bos aan de slag zijn. Samen met de onderwijsinstellingen werken we aan een impuls voor de drie leerboswachterijen in Nederland namelijk Oostereng, Speulderbos en Rozendaalse bos.”

Gids

Wijdeven en Hekhuis zijn enthousiast over de visie. Bij verschillende gelegenheden presenteren ze de visie en dat blijven ze de komende tijd ook doen. Maar je zou een visie ook kunnen schrijven alleen voor eigen gebruik. Maar de twee zijn niet alleen trots op het product, maar merken ook dat andere beheerders er interesse in hebben. Hekhuis: “Als publieke organisatie en grootste eigenaar van bos, steken we onze nek boven het maaiveld uit voor het bosbeheer. Dat vinden we ook passen bij Staatsbosbeheer. We merken dat andere beheerders wel degelijk geïnteresseerd zijn in wat wij doen en hoe we onze toekomst zien. Sommigen zien ons toch wel als een soort gidsorganisatie.”

Wijdeven: “Niet alleen nu, maar een aantal jaar geleden hebben wij bijvoorbeeld het thema verjongingschap op de kaart gezet en dat hebben anderen overgenomen. En ook het denken over voorzichtigheidsbeginsel bij biomassa-oogst hebben wij aanzegswengeld. Ook bij items als de ontwikkeling van de bosbodem onder invloed van de stikstof zullen wij steviger onze rol spelen. Wij denken dat deze integrale visie interessant is voor andere beheerders dus nodigen we iedereen uit om het te lezen en het gesprek er met ons en met elkaar over aan te gaan”

redactie@vakbladnbl.nl



foto Hans van den Bos, Bosbeeld

Een veerkrachtig bos kan naast natuur en beleving heel veel duurzame producten leveren.

“Het oogsten van bomen leidt soms tot discussies met de omgeving die vaak gaan over de gevolgen voor een specifieke diersoort. Een voorbeeld is de discussie over roofvogels als gevolg van de werkzaamheden die Staatsbosbeheer verricht in dichte naaldbossen om loofbossen meer ruimte te geven. Staatsbosbeheer wil de komende jaren meer investeren in de samenwerking met deze natuurorganisaties, vrijwilligers en lokale natuurwerkgroepen. Samen kunnen we de ontwikkeling van specifieke populaties dieren in kaart brengen, de oorzaken van trends achterhalen en bepalen waar bijsturing wenselijk is. Bij een combinatie van verschillende functies in het bos, waaronder houtoogst, is het echter niet mogelijk ieder individu van iedere soort te beschermen.”



De bosvisie
Groeiende Toekomst
is op te vragen bij
Staatsbosbeheer
en is binnenkort te
downloaden op de site
van Staatsbosbeheer.